

THE DEVELOPMENT OF CULTURAL SKILLS IN ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE COURSE

Adelina Patricia Băilă

PhD. Student, Babeş-Bolyai University of Cluj-Napoca

Abstract: The process by which foreign students learn the Romanian language is not made up of just assimilating certain grammatical and lexical structures. Taking into account the purpose for which they choose to learn Romanian - they want to study in Romania, to work or even to settle here with their family - it is important to realize that for them the process of learning the language goes hand in hand with the process of assimilating Romanian civilization and culture. Without these two ingredients, their integration into Romanian society is not possible. As we all have come to know, language is the key which unlocks the culture and civilization of a people or nation but simply knowing the language is not enough. Intricate knowledge is required about the way in which people think, express, live, and are a part of the nation's microcosmos. Considering that learning and teaching Romanian as a foreign language is an authentic intercultural dialogue and experience, when we communicate, as part of a lesson, we constantly strive to come up with methods of inserting the notions of culture and civilization into language classes, taking into account certain particular aspects such as: a) the learners come from the same country and speak the same native language, b) the students come from different countries and speak different native languages, c) during the learning process of the Romanian language students live in Romania, d) during the learning of the Romanian language, the students do not live in Romania) e) in addition to the Romanian language course, the students also participate in a course of Romanian culture and civilization, f) the students participate only in a Romanian language course, not in a course of Romanian culture and civilization. In other words, we believe that the development of intercultural abilities takes place concurrently with the emergence of other skills - comprehension, writing, speaking - by equally diverse methods, and its importance should not be ignored.

Keywords: intercultural abilities, intercultural dialogue, integration, language-culture-civilization relationship, teaching activities

0. Argument

Articolul de față are ca motivație încercarea de a răspunde nevoii studenților străini de a se integra în societatea noastră, ajutându-i să depășească șocul cultural și să se adapteze la cultura și civilizația românească sau chiar la cea locală. Obiectivul nostru este acela de a scoate în evidență importanța formării competenței interculturale la studenții străini concomitent cu formarea celorlalte competențe. Cu alte cuvinte, considerăm că competența culturală este la fel de importantă ca celelalte competențe, chiar dacă sau mai ales pentru că testarea acesteia se face în afara sălii de curs, în mediul social.

Suntem de părere că, în cadrul cursului de Româna ca limbă străină¹, interdependența limbă-cultură-civilizație este un fapt firesc și evident. Desigur, învățarea limbii române este primul pas pe care studenții îl fac în procesul de integrare, dar profesorul de RLS trebuie să fie conștient de faptul că, în parcurgerea acestui proces deseori anevoios, cursanții au nevoie și de informații legate de cultura și civilizația românească și, mai cu seamă, de cunoașterea unor elemente ce țin de viața de zi cu zi din spațiul românesc și din cel local.

În același timp, trebuie să ținem cont de civilizația și de cultura din care provin studenții noștri, înțelegând nevoia lor de a le menține pe acestea vii chiar și în țara-gazdă. Acesta este contextul în care profesorul de RLS are responsabilitatea, dar și privilegiul de a înlesni un autentic

¹ În continuare, RLS.

dialog intercultural, prin care cursanții se pot familiariza cu noul *acasă* și pot împărtăși aspectele importante din cultura lor, care definesc modul lor de a trăi și de a gândi, simțindu-se astfel înțeleși, acceptați și, cu siguranță, mai puțin singuri (mai ales la începutul șederii lor în România).

Având în vedere cele de mai sus, propunem și câteva activități didactice prin care studenții pot exersa conținuturi diverse (de ordin gramatical și lexical), formându-și competența interculturală împreună cu alte competențe (de scriere, de vorbire, de comprehensiune).

1. Competența interculturală

Definită „extrem de simplist”, *interculturalitatea* reprezintă „întâlnirea dintre două sau mai multe culturi diferite”². Într-o lume în care dispariția granițelor de orice soi – etnice, religioase, sociale, lingvistice – este tot mai promovată, în care toleranța pare că ia, din ce în ce mai mult, locul prejudecăților, educația interculturală nu poate fi ignorată. Aceasta „reprezintă o nouă dimensiune a educației contemporane, într-o societate în care se micșorează distanța dintre cuvintele Eu și Celălalt. Necesitatea de a trăi și de a lucra împreună, de a ne cunoaște mai profund, de a ne înțelege în situații dificile și de a ne respecta reciproc a devenit imperativ într-o lume globală.”³

Dacă de această educație interculturală beneficiază elevii români care studiază în România, de ea nu pot fi lipsiți străinii care vin să studieze, să lucreze sau chiar să se stabilească aici. Desigur, atunci când vine vorba de persoane străine ne gândim că primul pas către integrarea în țara-gază este acela de a învăța limba, căci „limba este calea de acces cea mai sigură spre individualitatea unui popor”⁴. Totuși, studenții noștri au nevoie și de dezvoltarea unei competențe interculturale, pe lângă cele lingvistice, pentru ca procesul de integrare a lor în societatea noastră să se poată realiza.

În *Cadrul european comun de referință pentru limbi străine* se vorbește, pe lângă competențele lingvistice, despre „aptitudinile și deprinderile interculturale” pe care cursanții trebuie să și le dezvolte: „capacitatea de a stabili o legătură între cultura de origine și cultura străină; sensibilizarea față de noțiunea de cultură și capacitatea de a recunoaște și de a utiliza diverse strategii pentru a stabili relații cu oameni aparținând unei alte culturi; capacitatea de a juca rolul de intermediar cultural între cultura sa și cultura străină și de a gestiona eficient situațiile de neînțelegeri și de conflicte culturale; capacitatea de a depăși relațiile superficiale stereotipice.”⁵

Contribuirea la formarea competenței culturale a studenților străini se realizează atunci când, în calitate de profesori, suntem conștienți de relația de interdependență dintre limbă, cultură și civilizație și de faptul că aceasta nu poate fi ignorată în cursul de RLS. De aceea, redăm în continuare câteva răspunsuri date de studenții noștri la întrebarea *Inserarea unor informații despre civilizația românească în cursul de limbă și se pare pertinentă? De ce?:* „...mi se pare pertinentă pentru că eu am știut nimic și noi suntem în Cluj pentru un an și este important să cunoaștem mai bine cultura.” (Franța), „Da, pentru că limba și cultura sunt întotdeauna legați. Studenții încep să au o legătură (mai) emoțională cu limba.” (Germania), „Mi se pare foarte pertinentă. Limba identifică un popor, dar un popor nu este numai ceea ce vorbește, dar și ceea ce trăiește și cum trăiește.” (Italia), „Mi se pare pertinentă și interesantă inserarea informații despre civilizația românească pentru că, în opinia mea, limba și cultura au legătură tare.” (Italia)

„Toleranța față de aspectele mai puțin cunoscute și căutarea celor complementare trebuie să devină atitudini esențiale, care să stea la baza noului curriculum al sec. al XXI-lea.”⁶

2. Formarea competenței interculturale în cursul de RLS

2.1. Dialogul intercultural

Credem că cea mai bună metodă prin care profesorul de RLS poate contribui la formarea competenței interculturale a studenților săi este realizarea unor activități didactice care să conducă la dialoguri interculturale între cursanți, bazate pe curiozitate, respect, acceptare, onestitate. Prin

² Platon 2012, p. 274.

³ Mornealo 2016, p. 202.

⁴ Platon 2008, p. 52.

⁵ https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/cefr_moldave.pdf.

⁶ Gălușcă 2016, p. 47.

dialog îi putem îndruma pe cursanți spre cunoaștere și spre autocunoaștere, acestea aducând înțelegere și comuniune. „Promovarea dialogului intercultural [...] presupune reducerea inegalităților de natură etnică, socială, religioasă sau de altă natură și posibilitatea manifestării elementelor specifice fiecărei culturi.”⁷

Din punctul nostru de vedere, atunci când inițiază un dialog intercultural, profesorul trebuie să țină cont de câteva aspecte.

1) Să cunoască diferența dintre termenii *cultură* și *civilizație*. „Prin *civilizație* se înțelege ansamblul trăsăturilor proprii ale unei țări: felul de a trăi, de a reacționa, de a gândi, mentalitatea sa reflectată în istoria sa, în instituțiile sale, instituții de ordin social, politic, ideologic, juridic, administrativ, tehnic etc. La acestea, ca manifestări ale civilizației unui popor, se mai adaugă atitudinile, obiceiurile, comportamentele acestuia în familie, în mediul profesional, la biserică, pe stradă etc.”⁸ Cultura cuprinde domenii precum știința, arta, filosofia, mitologia, „care ilustrează, în cel mai înalt grad, un mod particular de a gândi, fixează o *viziune* specifică a lumii și o *atitudine* față de univers”.⁹ Apoi, să fie conștient de faptul că *șocul cultural* pe care străinii îl resimt atunci când ajung în țara-gazdă este provocat, de fapt, de elemente ce țin de civilizație, și într-o mult mai mică măsură de elemente lingvistice sau culturale. Cu alte cuvinte, studenții au nevoie să cunoască norme, bune maniere, comportamente specifice în diverse contexte, deci lucruri care oglindesc viața de zi cu zi a comunității, iar abia apoi sunt interesați de marile personalități ale culturii noastre, de domeniile artistice, de sărbători și tradiții etc.

2) Studenții nu trebuie să fie receptori pasivi, iar cultura și civilizația lor nu trebuie și nu poate fi anulată. Profesorul trebuie să le acorde oportunitatea de a vorbi despre aspectele importante din țara lor, iar astfel ei se vor simți acceptați, înțeleși, egali. Să nu uităm că „dialogul intercultural vizează, pe de-o parte, menținerea identității prin conștientizarea propriei limbi și culturi materne, pe de altă parte, formarea și dezvoltarea de noi competențe capabile să ajute la comunicarea dintre culturi”¹⁰.

3) Profesorul trebuie să cunoască cultura și civilizația din care fac parte studenții pentru a evita situațiile inconfortabile sau disputele. În același timp, este necesar să îi determine pe cursanți să înțeleagă că „diversitatea etnică, religioasă, culturală nu trebuie să fie «sursa» generatoare de discriminări, segregări, conflicte etc., ci trebuie valorificată și percepută ca oportunitate de dezvoltare, de schimbare, de îmbogățire personală, de către fiecare dintre actanții educaționali”¹¹.

4) Atunci când prezintă aspecte legate de societatea românească, profesorul trebuie să evite cele două extreme binecunoscute: aceea de a lăuda excesiv cultura noastră și aceea de a o denigra, de a o plasa în inferioritate față de cea a altor țări, și să găsească un echilibru între acestea, optând pentru onestitate. „Responsabilitatea de a ghida străinul în eliberarea de reduționismul stereotipurilor culturale le revine, în mare măsură, celor însărcinați cu predarea limbii române, iar lecția de limbă română pentru străini este locul în care străinul este ajutat să-și formeze o *mitologie personală* asupra României.”¹²

2.2. Activități didactice

În momentul în care dorim să realizăm o activitate didactică având ca scop formarea competenței interculturale, trebuie să ținem cont de câteva aspecte/contexte:

- a) cursanții provin din aceeași țară și vorbesc aceeași limbă nativă;
- b) cursanții provin din țări diferite și vorbesc limbi native diferite;
- c) în timpul învățării limbii române cursanții locuiesc în România;
- d) în timpul învățării limbii române cursanții nu locuiesc în România;
- e) pe lângă cursul de limbă română, studenții participă și la un curs de cultură și civilizație românească;

⁷ Russu 2016, p. 95.

⁸ Braniște 2008, p. 71.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Andreica, Coiug 2014, p. 336.

¹¹ Mornealo 2016, p. 204.

¹² Platon 2008, p. 52.

- f) studenții participă doar la un curs de limbă română, nu și la un curs de cultură și civilizație românească;
- g) nivelul de limbă (A1, A2, B1, B2, C1, C2) pe care-l dețin studenții.

Data fiind tema articolului, activitățile pe care le vom prezenta mai jos au ca obiectiv formarea competenței interculturale a studenților străini. Însă, așa cum vom putea observa, acestea sunt concepute ca să poată fi folosite în cadrul cursului de RLS, atingând și alte obiective precum:

- a) exersarea unor structuri gramaticale (prezent, perfect compus, conjunctiv, comparație, superlativ, adjectiv, dativ, acuzativ ș.a.) și actualizarea unor conținuturi lexicale (în funcție de tematica activității);
- b) dezvoltarea altor competențe precum scrierea, vorbirea, comprehensiunea textelor orale sau scrise;
- c) cunoașterea, de către profesor, a studenților ca grup, dar și ca individualități, pentru a putea veni în întâmpinarea nevoilor lor, dar și cunoașterea cursanților între ei.

1) *Prezentări orale*. Studenții prezintă diverse aspecte ce țin de civilizația și de cultura din care provin, putând face chiar o comparație între țara lor și România, folosind materiale audio, video, hand-outuri. La final, colegii pot pune întrebări, creându-se astfel un context favorabil pentru dialog (un dialog neimpus, natural). Câteva subiecte posibile ar fi:

- a) sărbători religioase sau naționale din țara lor, tradiții, obiceiuri, mâncăruri tradiționale, haine tradiționale, dansuri, ritualuri;
- b) obiective turistice, locuri mai puțin cunoscute sau preferate de către cursantul care prezintă;
- c) aspecte importante pentru locuitorii unei țări/regiuni legate de bunele maniere, de felul în care trebuie să se comporte în diverse situații (cum se salută, cum se comportă când sunt musafiri sau gazde, obiceiuri la masă ș.a.), cu alte cuvinte, ce ar trebui să știe un turist sau o persoană care decide să locuiască în țara lor.

2) *Știu/Vreau să știu*. Studenții completează unul dintre tabele și, împreună cu profesorul, găsesc răspunsuri la întrebările pe care le-au notat în ultima coloană.

Ce știi despre România și despre români?	Ce vrei să afli despre România și despre români?

Tabel 1.

Ce ai știut despre România și despre români înainte de a veni aici?	Ce ai aflat despre România și despre români de când locuiești aici?	Ce vrei să afli despre România și despre români?

Tabel 2.

3) *Țara mea vs România*. Studenții completează enunțurile de mai jos și discută între ei, compară răspunsurile, activitatea putând fi realizată și în grupe.

Țara mea 😊

- este situată...
- are ca forme de relief...
- avem animale ca...
- turiștii pot vizita...
- mâncarea tradițională este...
- hainele tradiționale sunt...
- sărbătorile/tradițiile importante sunt...
- cel mai popular sport este...
- cea mai populară profesie este...
- cel mai cunoscut artist este...
- cred că oamenii din țara mea sunt...

- îmi place în țara mea faptul că...

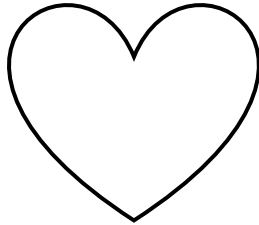
România 😊

- este situată...
- are ca forme de relief...
- avem animale ca...
- turiștii pot vizita...
- mâncarea tradițională este...
- hainele tradiționale sunt...
- sărbătorile/tradițiile importante sunt...
- cel mai popular sport este...
- cea mai populară profesie este...
- cel mai cunoscut artist este...

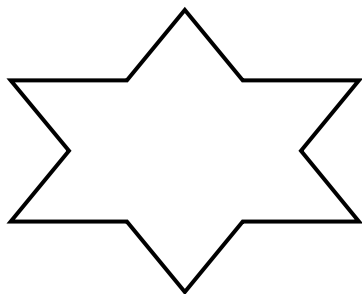
- cred că oamenii din România sunt...
- îmi place în România faptul că...

4) *Să ne cunoaștem mai bine!* Studenții completează figurile de mai jos răspunzând la întrebări. Apoi discută între ei și găsesc fie colegi care au dat răspunsuri asemănătoare (de exemplu, doi studenți care au scris amândoi că știu să cânte la pian), fie colegi la care le pot oferi soluții (de exemplu, un cursant care a scris că nu știe să cânte la pian, dar ar vrea să învețe, va căuta un coleg care știe să cânte la pian.)

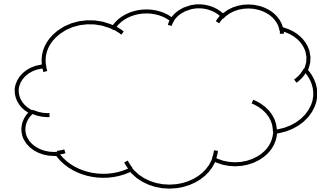
Ce știu și îmi place să fac?

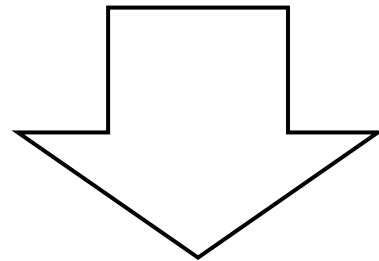
Ce nu știu să fac și vreau să învăț?

Ce visez să fac?

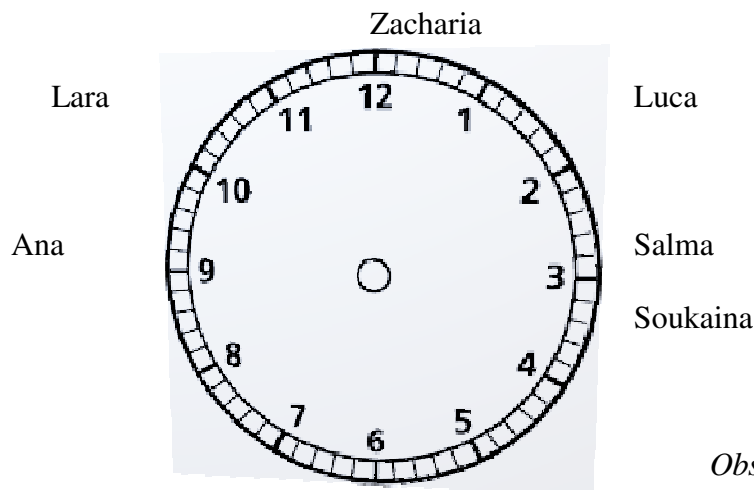
Ce nu îmi place să fac și uneori trebuie să fac?

Observație. Întrebările pe care le-am formulat aici nu pot fi folosite pentru formarea competenței interculturale, ci pentru o mai bună cunoaștere a studenților noștri – a fiecărui student în parte, dar și a grupului ca unitate. Totodată, prin dialogul care urmează după completarea figurilor, studenții ajung să se cunoască între ei și să descopere pasiuni comune. Am apelat la aceste întrebări tocmai pentru a arăta, măcar printr-un exemplu, că activitățile prezentate pot fi realizate în atingerea mai multor obiective didactice, nu doar pentru formarea competenței interculturale. Evident, pentru dezvoltarea acestora vor fi formulate alte întrebări (Ce îți place să faci în orașul în care locuiești acum?, Ce visezi să faci aici, ce oportunități ai în România?, Ce nu știi și vrei să afli despre România/acest oraș?, Ce nu îți place aici?, Ce crezi că te-ar ajuta să te adaptezi mai ușor la civilizația din România?).

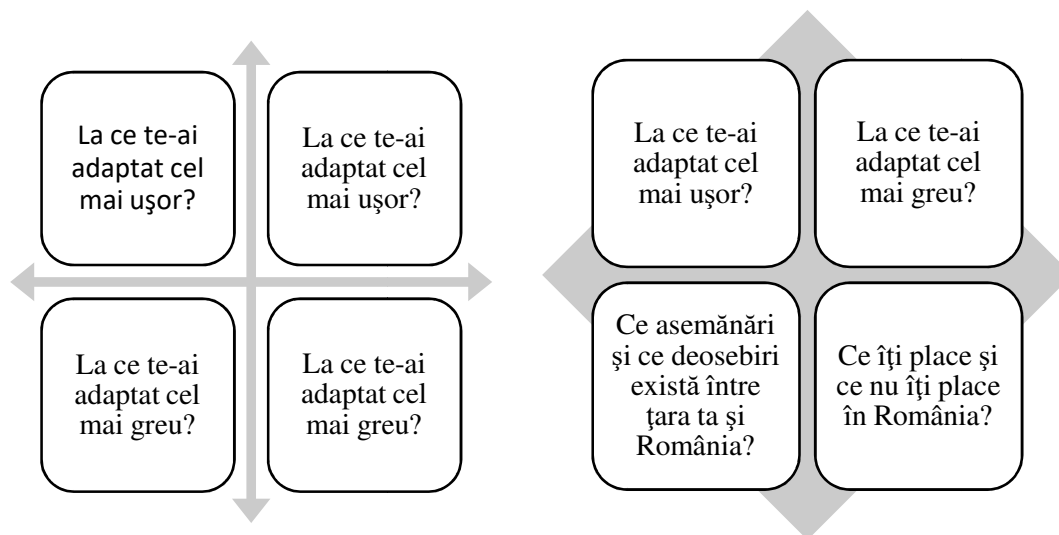
5) *Ceasul.*¹ Studenții primesc un desen ca cel de mai jos. Fiecare stabilește ora la care se întâlnește cu unul dintre colegi. Apoi, profesorul anunță ora și subiectul de discuție, urmând ca, de exemplu, din trei în trei minute, să schimbe ora și subiectul. (Este preferabil ca profesorul să aibă un clopoțel, un instrument muzical prin care să anunțe sfârșitul timpului alocat unui subiect de discuție, după care să explice noul subiect.)

¹ Activitatea este realizată și adaptată după modelul unei activități prezentate în Cărbunaru, Dragomir 2016.

Observație. În realizarea acestei activități, profesorul trebuie să acorde o atenție sporită subiectelor de discuție. Acestea nu trebuie să depășească nivelul studenților (A1, A2...) și, sub nicio formă, nu trebuie să creeze disconfort emoțional.

6) *Cunoaște-ți colegii!* Activitatea se poate realiza în două feluri. Ca în figura din stânga, îndoind o coală A4 astfel încât, în perechi, fiecare student să răspundă la cele două întrebări fără să vadă răspunsurile colegului său. Apoi refac hârtia în forma ei inițială și compară răspunsurile, discutând și punând și alte întrebări. Sau, ca în figura din dreapta, studenții lucrează individual, comparând apoi răspunsurile.

7) *Clepsidra.* Studenții vorbesc despre țara lor/România într-un timp scurt, stabilit dinainte (de exemplu, în două minute), astfel încât să surprindă lucrurile esențiale pentru ei când vine vorba de acel loc, sau răspund la anumite întrebări adresate de către profesor sau de către un coleg (Ce este diferit în România față de țara ta?, Ce îți place în România?, Ce te-a impresionat aici?, Ce te-a șocat?, Ce putem vizita în țara ta?, Ce crezi că este important să știm despre țara ta? etc.) Profesorul sau un alt student este responsabil de timp, având o clepsidră sau un cronometru.

8) *Extrage un bilețel.*² Fiecare cursant extrage un bilețel pe care este scrisă o întrebare. Inițial se formează grupuri de câte doi studenți, fiecare răspunde la întrebarea pe care o are pe

² Activitatea este realizată și adaptată după modelul unei activități prezentate Horea 2017-2018.

bilet, apoi schimbă biletele între ei și schimbă partenerul, urmând astfel ca toți cursanții să răspundă la mai multe întrebări.

De ce mi-e dor? 😞

Ce este dificil pentru mine acum?

Ce îmi place în România? 😊

Ce oportunități am aici? 😐

La ce m-am adaptat cel mai ușor? 😊

9) *Folosirea unor materiale video și audio.* Este foarte util ca materialele audio și video pe care profesorul le prezintă grupului să conțină situații autentice, din care studenții pot învăța, pe lângă structuri sintactice și lexicale, informații despre felul în care gândesc și acționează persoanele din comunitatea locală sau din România, în funcție de normele societății, vârstă, domeniu profesional, rolul pe care îl au în familie etc.³

10) *Activități în afara orelor de curs.* „E necesar, pentru optimizarea însușirii practice a limbii și a abilităților de comunicare, să se procedeze la expunerea directă a grupului la mediul dinafara sălii de clasă, în activități care să implice utilizarea limbii în contexte sociale și culturale corespunzătoare sferei de interes imediat al participanților la curs.”⁴ Profesorul poate organiza excursii sau poate merge împreună cu grupul de cursanți la cinema, la teatru, la restaurant, pentru ca ei să observe asemănările și deosebirile dintre elementele de cultură și civilizație din țara lor și din România, simțindu-se astfel liberi să ceară lămuriri cu privire la anumite aspecte ce țin de comportament, respect, obiceiuri etc. În plus, „aplicarea achizițiilor dobândite în clasă în situații reale de comunicare, în aplicații dirijate și orientate tematic de către profesor sau la sugestia grupului, ar micșora, pentru cel care învață limba, eforturile de identificare, recunoaștere și selecție”.⁵

3. Concluzii

Formarea competenței interculturale este la fel de importantă ca formarea celorlalte competențe, chiar dacă aceasta nu este testată în cadrul universității – să nu uităm că *examenul* integrării se dă în afara sălii de curs, într-o societate care, cu toate eforturile depuse astăzi, nu este întotdeauna pregătită să îi primească pe străini. Profesorul de RLS este primul care poate răspunde nevoii firești de integrare a studenților, iar dezvoltarea competenței interculturale este un pas important în acest proces.

Este esențial să conștientizăm că noțiunile de gramatică și de vocabular, oricât de bine ar fi acestea explicate și asimilate, nu pot cuprinde felul de a trăi și de a gândi al unui popor sau al unei comunități. Profesorul are responsabilitatea, dar și privilegiul de a iniția un autentic dialog intercultural, bazat pe toleranță, înțelegere, deschidere și curiozitate. Studenții au nevoie să pună întrebări, dar și să fie ascultați. Sunt dornici de a cunoaște mai în profunzime aspectele care, la începutul șederii lor în țara noastră, îi impresionează sau îi șochează – vor să înțeleagă *de ce...* – dar, în același timp, sunt dornici să vorbească despre cultura lor – pentru ca noi să înțelegem *de ce...* Desigur, suntem într-o permanentă luptă cu timpul și cu materia stufoasă, așa că ideea de dialog intercultural stă între necesitate și teama de a nu pierde din timpul alocat aspectelor de ordin gramatical și lexical. Tocmai de

³ Vezi, de exemplu, <http://video.elearning.ubbcluj.ro/>.

⁴ Munteanu 2008, p. 366.

⁵ *Ibidem.*

aceea am încercat, în articolul de față, să prezentăm câteva modele de activități didactice în care competența interculturală să poată fi dezvoltată concomitent cu competențele lingvistice.

În final, subscriem și noi ideii conform căreia „limba este una dintre cele mai *vii* forme ale spiritualității unei colectivități umane, un document expresiv al acesteia. Ea nu poate fi, așadar, separată de civilizație și cultură, expresii ale valorilor reprezentative pentru creativitatea unui popor.”⁶

BIBLIOGRAPHY

Andreica, Coiug 2014: Alina Andreica, Ana Coiug, *Dialog intercultural în cadrul cursului în imersiune*, în vol. Sonia Munteanu (ed.), Elena Păcurar (ed.), *Studii de diversitate culturală și limbaje de specialitate*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2014, p. 335-342.

Braniște 2008: Ludmila Braniște, *Limbă, civilizație, cultură: informare și formare*, în vol. Ludmila Braniște (coord.), *Româna ca limbă străină – între metodă și impact cultural. Dedicat împlinirii a 600 de ani de la atestarea documentară a orașului Iași*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 70-73.

Gălușcă 2016: Lilia Gălușcă, *Formarea competenței interculturale la studenții alolingviprin textul literar*, în vol. *Educația lingvistică – mijloc de promovare a dialogului intercultural și a integrării socio-profesionale. Conferința națională științifico-practică*, ediția I, Chișinău, 2016, p. 46-50.

Mornealo 2016: Elena Mornealo, *Educația multiculturală într-o școală contemporană*, în vol. *Educația lingvistică – mijloc de promovare a dialogului intercultural și a integrării socio-profesionale. Conferința națională științifico-practică*, ediția I, Chișinău, 2016, p. 202-206.

Munteanu 2008: Vladina Munteanu, *Dezvoltarea competenței de comunicare prin expunerea directă la mediul socio-lingvistic*, în Ludmila Braniște (coord.), *Româna ca limbă străină – între metodă și impact cultural. Dedicat împlinirii a 600 de ani de la atestarea documentară a orașului Iași*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 366-369.

Platon 2008: Elena Platon, *Româna ca limbă străină (RLS): între ideologic și științific*, în vol. Ludmila Braniște (coord.), *Româna ca limbă străină – între metodă și impact cultural. Dedicat împlinirii a 600 de ani de la atestarea documentară a orașului Iași*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 49-55.

Platon 2012: Elena Platon, *Les pièges du concept de l'interculturalité*, în „La Francopolyphonie”, ULM, Chișinău, nr. 7, 2012, p. 269-280, disponibil pe https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Les%20pieges%20du%20concept%20de%20interculturalite.pdf, accesat în 10.06.18.

Russu 2016: Liudmila Russu, *Promovarea dialogului intercultural la orele de limba română*, în vol. *Educația lingvistică – mijloc de promovare a dialogului intercultural și a integrării socio-profesionale. Conferința națională științifico-practică*, ediția I, Chișinău, 2016, p. 92-95.

https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/cefr_moldave.pdf.

<http://video.elearning.ubbcluj.ro/>.

* Cărbunaru, Dragomir 2016: Maria Cărbunaru, Ștefan Dragomir, *ACTitudine – Școala de improvizație*, Education studio, Cluj-Napoca, 2016.

* Horea 2017-2018: Sandra Horea, *C.R.E.D. – Cursul de redescoperire a educației și a dezvoltării*, Asociația Actions for change, Cluj-Napoca, 2017-2018.

⁶ Braniște 2008, p. 70.